

Остаће дискутабилно да ли се Карла дел Понте, бивша главна тужитељка Хашког трибунала, боље показала као тужилац или као публициста. Као публициста, у мемоарској књизи “Лов – ја и ратни злочинци” која се у продаји појављује у четвртак 20. марта, помало је изневерила очекивања; то јест, ако смо од књиге очекивали више инсајдерских појашњења догађаја који су у протеклој деценији потресали Србију, сензационалних и интригантних детаља с тајних састанака. Па ипак, и оваква каква је, књига Карле дел Понте доноси информације довољне да изазову љутњу београдских власти, додатну скепсу у сигурност сарадње са службеницима међународног трибунала, успут и захтеве да се спречи објављивање мемоара актуелне амбасадорке Швајцарске у Аргентини.

Прошле недеље, НИН је донео приказ поглавља “Лова” посвећеног истрази албанских злочина на Косову. Видели смо да су, по мишљењу Карле дел Понте, западне демократије са УНМИК-ом и КФОР-ом минирале истраге против челника ОВК, да су се и судије Хашког трибунала плашиле освете Албанаца, да истрага продаје органа отетих Срба на крају није одвела никуда... Сада, представљамо како је Карла дел Понте видела и описала односе њеног тужилаштва са званичним Београдом, са две владе Војислава Коштунице, у периоду од 2004. до 2007. године. Сарадња је била дијалектичка – клинички мртва па невероватно успешна, да би потом опет упала у хибернацију у којој је и данас.

Шта је условило овакву, према Дел Понтеовој, недоследност званичног Београда? Иако ауторка у мемоарима не поставља ово питање, па стога и не даје одговор, из свега изреченог закључак је да узрок недоследности Београда лежи у одсуству искрене жеље за суочењем с прошлосту; другим речима, ни Београду али ни међународној заједници кажњавање злочина из блиске прошлости није само по себи циљ, осим декларативно, већ средство за решење других политичких питања – од преговора с Европском унијом, преко чланства у Партнерству за мир, па све до решења статуса Косова. “Све је повезано. Косово је повезано”, цитира Дел Понтеова разговор с италијанским министром спољних послова Масимом д'Алемом.

Овом разговору, вођеном 15. фебруара 2007, претходио је састанак са шпанским министром спољних послова Мигелом Анхелом Моратиносом, посвећен наставку преговора ЕУ са Србијом. Због недовољне сарадње с Хагом преговори о Споразуму о стабилизацији и придруживању били су суспендовани још претходне, 2006. године, уочи

црногорског референдума о независности. Узгред, подсећања ради, из Србије и просрпских црногорских партија тада су севале оптужбе да су преговори суспендовани не би ли индипендистима био поклоњен аргумент више. Карла дел Понте, насупрот томе, тврди на основу свог разговора с Олијем Реном, комесаром ЕУ за проширење, да је тренутак суспензије изабран, малтене, случајно, зато што му се баш тад отворила рупа у роковнику. Добро. Него, вратимо се Шпанцу Моратиносу, који ће Карли дел Понте показати чему Трибунал има да служи, тако да ће после тог састанка она горко констатовати да јој је постало “тако тешко” да уопште и пронађе министра који ће је примити.

Моратинос Дел Понтеову дочекује бесан због тога што је она критиковала Шпанију јер жели наставак преговора са Србијом и пре испуњења хашког услова. “Ја сам тужилац, ја сам независна”, говори Дел Понтеова шпанском министру спољних послова, који јој одговара да треба мислити и на стабилност региона у ситуацији у којој је Србија већ изгубила Црну Гору, губи Косово и треба да преда Ратка Младића приде. “Ми ћемо да охрабримо Србе”, говори Моратинос, најављујући наставак преговора без обзира на то што није испуњен услов – Младићево хапшење и изручење. Док то говори, пише Дел Понтеова, Моратинос је “црвен и бучан и гестукулира на наш латински начин”. Касније ће разговор постати и “изузетно напет”.

Зашто нам је ова епизода интересантна? Управо зато што показује како је Хашки трибунал само политичко средство за притисак односно попуштање у односу на Србију, а не циљ сам по себи. А тражени позитиван извештај Карле дел Понте за ЕУ је у том тренутку важан из сасвим лицемерног разлога, да не би било очевидно да се прокламовани свети циљ заштите људских права и правда за жртве крши зарад политичког опортунитета, па било то и очување стабилности региона.

Готово трагикомичан положај Карле дел Понте у високој политици сасвим убедљиво је, ако и несвесно, описан у епизоди са Џорџом Бушом и Кондолизом Рајс. Они долазе у Холандију 8. маја 2005. године, на прославу Дана победе. Уз помоћ америчког амбасадора у тој земљи Дел Понтеова се умувава у ред VIP-ова “изабраних да се рукују с председником Бушом. (...) Као прави Тексашанин, руковао се са мном и погледао ме право у очи, као да ми је пријатељ годинама. Рекла сам му једну реченицу коју сам увежбала. ‘Караџић’, одговорио је, изговарајући то име ништа боље од мене. ‘Допашће нам шака.’ Онда је продужио даље.” Дел Понтеова затим јури за аутомобилом Кондолизе Рајс, америчке државне секретарке. Један радник обезбеђења Рајсове препознаје тужитељку (чувао је у Сан Дијегу) и допушта јој да уђе у ауто и обрати се Кондолизи Рајс. Дел Понтеова јој говори да је управо разговарала (!) с Бушом о Караџићу, те да је с CIA

“немогуће радити”. “Тражимо Бин Ладена”, одговара Кондолиза Рајс. “Бин Ладен је ваш проблем, а Караџић мој”, на то ће Дел Понтеова “с осмехом”. Кондолиза Рајс на то се “пригушено насмејала, или је можда задрхтала. Бодигард је отворио врата. Искочила сам из аута док је колона кретала”, пише Дел Понтеова.

На страну ово комично искакање Карле дел Понте из аутомобила у покрету, али, њена примедба о понашању CIA добија на занимљивости погледа ли се још једна епизода повезана с Радованом Караџићем, описана у књизи “Лов”. Тужилаштво, наиме, тражи од

полиције Републике Српске да надгледа кретања свих чланова породице Радована Караџића, те да редовно извештава Тужилаштво. Полиција РС, међутим, не шаље извештај о одласку Соње Караџић, ћерке Радована Караџића, из Босне у Црну Гору. Тужилаштво тражи објашњење, полиција РС објашњава да им је “неко из НАТО-а рекао да то не раде”. НАТО затим оповргава ову тврдњу, да би се “касније открило да је неко из CIA рекао полицији РС да је Тужилаштво пристало да се опозову мере надзора”. Ко је тај “неко из CIA”, Карла дел Понте не објашњава. Све ће, на крају, бити приписано лошој комуникацији, али тешко је на овом месту не подсетити на тврдње о постојању споразума Караџић – Ричард Холбрук, којим је бившем председнику РС наводно обећано да неће бити ухапшен у замену за потпуно повлачење из политике и јавног живота.

Дел Понтеова обиграва око Американаца и када описује састанак у Хагу са Коштуничиним изаслаником Небојшом Вујовићем, када јој он преноси спремност владе у Београду да сарађује с Трибуналом, недуго после нестанка Горана Хаџића. Изасланик Вујовић образлаже и детаље плана српских власти; Карла дел Понте, из неког разлога, налази за сходно да напомене како је (неименовани) представник Сједињених Држава бележио све што је Вујовић рекао, да би њих двојица на крају “кришом изашли на задња врата Трибунала, по свој прилици неопажени”. Даљих објашњења – заједничког одласка Вујовића и Американаца, њихове тајновитости као и ауторкиног разлога да наведе и овај детаљ – нажалост, нема.

На сличан је начин бивша тужитељка дискретна и када описује нестанак Горана Хаџића, бившег председника Републике Српске Крајине. Понављајући познату причу о телефонском упозорењу које је Хаџићу стигло из Министарства спољних послова убрзо пошто је из Хага стигао налог за његово хапшење, Дел Понтеова бележи и један мање познат детаљ: “извесни пријатељ Трибунала”, кога ће у каснијем тексту разоткрити као агента “пријатељске обавештајне службе”, надгледао је Хаџићеву кућу у Новом Саду када му је стигла телефонска дојава. Из баште Хаџић је ушао у кућу, из шортса се пресвукао у панталоне, с кофером ушао у ауто и отишао у непознатом правцу. Онај извесни пријатељ Трибунала све је то снимиио, а Трибунал је потом те фотографије објавио како би “обрукао београдске власти”.

Основна теза Карле дел Понте, која се константно провлачи кроз разговоре које описује, јесте да Београд, тј. Коштуничине две владе, све време могу али неће да сарађују с Трибуналом, односно: “Србија ће сарађивати с Трибуналом само ако ЕУ и САД довољно снажно инсистирају на томе да је сарадња предуслов за ближе односе с њима. Насупрот томе (...) кад то условљавање није довољно чврсто, Србија неће учинити ништа.” Исто се односи и на потеру за Ратком Младићем – Дел Понтеова све време понавља, како у књизи тако и у разговорима с иностраним званичницима које је у књизи описала, да је Младић све време под заштитом Војислава Коштунице који не жели да га ухапси и изручи Трибуналу, рачунајући да ће Трибунал ускоро бити затворен. Објективне препреке за сарадњу, о којима је говорио и шпански шеф дипломатије Моратинос, консеквентно, Дел Понтеова доживљава само као изговоре. Додуше, да је “све

повезано”, како рече Д'Алема, у једном од разговора тужитељки је потврдио и премијер Коштуница, рекавши да ће у случају прекида преговора Србије и ЕУ “бити још теже да се лоцира и ухапси Ратко Младић”. И Акциони план се, у том смислу, описује као “још један покушај да се купи време” и “димна завеса”.

Бивша тужитељка доста пажње посвећује Коштуничиној стратегији мање или више добровољних предаја уместо хапшења, истина признајући да је то стратегија која је дала резултате. Карактеристичан је, овде, босански Србин Љубиша Беара, један од првих “добровољаца”. Беару је Трибунал лоцирао и о томе симултано обавестио Београд и Вашингтон. Српска полиција је брзо реаговала и опколила Беару и он “није имао избора сем да се преда, али је београдска влада инсистирала на привиду да се он предао добровољно”. Исто, и још драстичније, било је и у случају генерала Здравка Толимира, који је, према Карли дел Понте (а и НИН је тада дошао до готово идентичних информација), заиста ухапшен у Београду а онда пребачен преко Дрине да би га ухапсила полиција Републике Српске. Дел Понтеова пише: “Власти босанских Срба касније су ми рекле да никад више не би учествовале у таквој шаради само да би Коштуница могао да каже како ниједан од оптуженика Трибунала није био ухапшен на српском тлу (један званичник полиције Републике Српске нашалио се да српске власти Републику Српску сматрају местом за одлагање ‘нуклеарног отпада’).”

Једно од објашњење за талас добровољних предаја бивша тужитељка проналази и у новцу који је “можда неки страни донатор” добацио како би “засладио подстицаје” за предају: “Министар у Београду нам је рекао да влада није повлачила новац из буџета у ову сврху, иако је таква ставка у буџету постојала. Зато сам се запитала: одакле је стигао новац за потплаћивање?”

Све у свему, за Карлу дел Понте “Коштуничина реч је безвредна” (јер није ухапсио Младића у роковима у којима је обећавао), док директор БИА Раде Булатовић пролази и још експлицитније: “чинило се да кад год се сретнемо с њим, треба са собом да понесемо полиграф”, “то је значило да сам му у лице рекла да је лажов”, “не могу да верујем Булатовићу, јер он стално лаже”...

Слично ће, ако је веровати сећању Карле дел Понте, и српски специјални тужилац за ратне злочине Владимир Вукчевић: “Седимо сви заједно на састанцима, и Булатовић нас лаже” (толико о озбиљности државе, но кога то занима).

Опет, ако је већ све ово тачно, како објаснити догађаје који су претходили хапшењу полицијског генерала Властимира – Рође Ђорђевића у Будви? Редослед поступака који ређа Карла дел Понте, наиме, уваљује је у опасну контрадикцију. Информацију о његовом боравишту у Црној Гори хашко тужилаштво прибавља из Русије, али је не прослеђује црногорским властима, већ Београду и Безбедносно-информативној агенцији лажљивог Радета Булатовића. Тек на Булатовићев позив, пише Карла дел Понте, црногорска полиција ступа у акцију, одлази на назначене адресе и хапси генерала Ђорђевића.

Иако му посвећује много мање пажње него Коштуници и Булатовићу, много већу благонаклоност Карла дел Понте показује према председнику Србије Борису Тадићу. Њих двоје сагласни су у неповерењу у односу на Радета Булатовића. (“Из много добрих разлога које схватам, није веровао Булатовићу и, у прекомпоновању владе, покушавао је да га замени.”) Чак се и шале око тога да ли се Карла дел Понте учланила у Коштуничину партију пошто је похвалила Булатовића за хватање генерала Здравка Толимира. Узгред: можемо ли да замислимо да је Кондолиза Рајс, у оном разговору с Дел Понтеовом, узела да оговара директора CIA Мајка Хејдена? Можда је, у овом тренутку вријућих предизборних страсти, немогуће добити трезвен одговор на овакво питање. Дел Понтеова ан пасан спомиње и тајни састанак са председником Тадићем у Берлину, не објашњавајући међутим због чега је састанак морао да буде тајан и од кога се њихов сусрет, заправо, крио.

Описујући своје сусрете са српским (и у мањој мери црногорским) званичницима, Карла дел Понте открива и детаље обавештајне потере за хашким бегунцима, посебно Ратком Младићем и Радованом Караџићем. Од тога чији се све телефони и куће прислушкују, да је у “један православни манастир” убачен “поверљиви агент” да тражи Радована Караџића, да је успостављен контакт с Младићевим сином Дарком (“Где сте били све ове године?”, питао је наводно), па све до најсвежијих података из касног лета 2007. године, када им је Раде Булатовић рекао да је под присмотром једанаест доктора, “укључујући и извесног Додера”. Колико ће објављивање ових информација угрозити даљу потрагу за хашким бегунцима сувишно је и објашњавати. Колико ће утицати на узајамно поверење хашких и српских истражитеља, такође може да се наслути. С друге стране, вероватним се чини и да за Младићем и осталима мало ко сада уопште и трага. Макар до завршетка избора и новог, принципијелног наравно, инсистирања да морамо да изручимо оптужене пред лице правде.

(НИН)